

9. Participium v latině a řečtině

Řečtina měla i participií daleko více než latina. Ne nadarmo se Řekům říkalo v antice φιλομέτοχοι „milující participia“; viz řec. μετοχή „příčestí“ (srov. řec. μετά „spolu-“ + ἔχω „mám“).

Celkem má řečtina v paradigmatu slovesa παιδεύω 11 participií (part. prez. akt. a med.-pass., part. aor. akt., med. a pass., part. fut. I. akt. a med., part. fut. II. pass., part. fut. III. med.-pass., part. perf. akt. a med.-pass. + 2 slovesná adjektiva na -τός, -τέος) — proti 3 participiím v latině (part. praes. akt., part. perf. pass., part. fut. akt.) a jednomu latinskému „nutnostnímu“ slovesnému adjektivu na *-ndus*, zvanému *gerundivum*, proti pěti např. ve staré slovenštině, minimálně čtyřem v ruštině, a proti dvěma živým participiím v češtině a rovněž většinou dvěma nesloženým participiím v jiných jazycích); o slovesných adjektivech viz dále na str. 152. Řecká i latinská participia aktivní jsou si navzájem morfologicky blízká (jde o tzv. -ντ-kmeny: srov. řec. λέγων, -οντος „hovořící“ a lat. *legens*, *-entis* „čtoucí“); participia pasivní jsou v latině a řečtině navzájem odlišná (lat. part. perf. pas. *lectus* „přečtený“ je morfologicky totožné s řeckým slovesným adjektivem na -τός (λεκτός) „vyslovitelný“, zatímco řecká participia pasivní končí na -μενος).

Pozn.: Latinské *laudabilis* „chvalitelný“ nelze asi pokládat za slovesné adjektivum „možnostní“, protože jeho doložený význam „chvalitebný, chvalný, chvalyhodný“ se někdy téměř blíží „nutnostnímu“ gerundivu *laudandus* „chválen býti mající“.

Řekové si zřejmě již ve starověku uvědomovali jistou dvojakost participia, když tuto gramatickou formu označovali zmíněným řeckým slovem μετοχή, tj. „účást, podíl“ (na jmenném i slovesném způsobu flexe); analogicky je tvořen i latinský výraz *participium* (*pars* „část“ + *capio* „beru“); český termín „příčestí“ je z ruského „při-část-ije.“ Na jedné straně je participium skloňováno jako adjektivum a navíc — např. proti češtině i latině — může být substantivizováno pomocí členu určitého, na druhé straně se však chová jako určitý slovesný tvar, a to jak z hlediska syntaktického (srov. např. plně „slovesné“ syntaktické zapojení participia, zachovávající tranzitivnost v slovním obratu ο δουλος τὸ ἔργον ποιῶν „otrok práci konající“), tak i morfologického (participium nevyjadřuje sice např. slovesnou osobu nebo číslo, vyjadřuje však jmenný rod /což je sice rovněž běžné např. v latině a češtině, ale zároveň více či méně omezené v řadě moderních jazyků, zvláště v angličtině/, a v řečtině rovněž i vidový aspekt (ten se v latině v podstatě neuplatňuje, funguje však v češtině a dalších slovanských jazycích). V staré řečtině může být participium nadto dokonce modálně zabarveno přidáním částice „ἄν“.

9.1. Participium jako obligatorní doplnění

Na rozdíl od latiny, jež zpravidla používá v rámci „nutného doplnění“ hlavně vazeb infinitivních, bývají v staré řečtině v tomto směru využívány participiální konstrukce v poměrně značné míře.

Jde o tyto participiální vazby:

a) Zejména intenzivně se participia uplatňují po slovesech *sentiendi* a *percipiendi* (smyslového vnímání), *cognoscendi* (vědění, chápání, zdání i „jevení se“) a *declarandi* (projevu), ovšem v konkurenci se souznačnými finitními obsahovými větami se spojkami ὅτι, ὡς. Latina má i u těchto sloves naproti tomu vazbu akuzativu s infinitivem, podobně jako po slovesech *dicendi* a *putandi*; nicméně i ona, jak se zdá, činila rozdíl mezi *audio sororem meam canentem* „slyším svou sestru zpívat, jak zpívá“ a *audio sororem meam canere* „...že zpívá“, kdežto moderní jazyky románské, většina germánských i čeština (ta údajně po vzoru latiny) tu mají obvykle po slovesech *sentiendi* a *percipiendi* infinitiv anebo obsahové věty uvozené spojkami *que, che, that, daß, že* /příp. *jak*/. Pouze angličtina a ruština zde mají po slovesech *sentiendi* a *percipiendi*, podobně jako stará řečtina, vazbu participiální: „I hear him coming“ (na rozdíl od vazby infinitivní „I saw come the tears to her eyes“ = „Viděl jsem vstupovat slzy do jejích očí“).

Participiální vazby typu a) se v řečtině objevují po následujících slovesech:

ὄρω, αἰσθάνομαι	vidím, pozoruji
ἀκούω, πυνθάνομαι	slyším, dovídám se
γινώσκω, μανθάνω	poznávám, seznávám, učím se
ἀναμνησκομαι	vzpomínám si
οἶδα, ἐπίσταμαι	vím
σύνοιδα	jsem si vědom
ἀποδείκνυμαι, ἀποφαίνω, δηλῶ	projevuji, jevím, dokazuji
ποιῶ	líčím
ἀγγέλλω	ohlašuji
καταλαμβάνω	zastihuji
αἰρῶ, (ἐξ)ελέγχω	usvědčuji
ἀλίσκομαι	jsem zastihován, usvědčován
Ὅρω Κῦρον ἀποροῦντα.	Vidím, že je Kyros v nesnázích.
× Ὅρω ἀπορῶν.	× Vidím, že jsem v nesnázích.
Ἀκούω στρατιωτῶν βοῶντων.	Slyším, jak vojáci volají.
Μέμνημαι σοῦ λέγοντος.	Vzpomínám si, že jsi říkal.
Οἱ Ἕλληνες οὐκ ἤδεσαν	Řekové nevěděli, že Kyros zemřel.
Κῦρον τεθνηκότα.	
Δείξω τοῦτον ἐχθρὸν ὄντα.	Ukáži, že tento člověk je nepřítel.

Τισσαφέρνης ἤγγειλε Κῦρον
ἐπιστρατεύοντα.

Tissafernes ohlásil, že Kyros sem
táhne s vojskem.

Pozn. 1: Po slovesech ἀκούω a πυνθάνομαι může ovšem v staré řečtině stát objektový pád i pád predikativního participia

- v genitivu (ἀκούω σοῦ λέγοντος „slyším /na vlastní uši/, jak mluvíš“),
- na rozdíl od ἀκούω σε λέγοντα = „slyším (jako fakt), že mluvíš“,
- od finitního ἀκούω, ὅτι λέγεις = „slyším (prostě), že mluvíš“,
- i od infinitivního ἀκούω σε λέγειν „slyším (z doslechu), že mluvíš“.

Srov. i str. 112.

Pozn. 2: Tak jako se řecká vazba akuzativu s infinitivem typu λέγω σε ἡμαρτηκέναι „říkám, žes udělal chybu“ při stejném podmětu obou souvětných útvarů mění na nominativ s infinitivem typu λέγω ἡμαρτηκέναι „říkám, že jsem udělal chybu“, platí po slovesech smyslového vnímání a podobných (často např. po οἶδα) totéž rovněž o analogických participiálních vazbách, jako např. ὁρῶ ἡμαρτηκῶς „vidím, že jsem udělal chybu“.

Podobně srov. i větu μέμνημαι τῷ Κριτίᾳ συνόντα σε (akuz.) „pamatuji, že ses stýkal s Kritiou“ a proti tomu proslulé sókratovské οἶδα οὐδὲν εἰδῶς (nom.) „vím, že nic nevím“ (český doslovný překlad „vím, nic nevěda“ by byl nesmysl!).

Srovnej s tím naopak latinské „scio me nihil scire“ s povinnou vazbou akuzativu s infinitivem i při totožnosti obou podmětů: „(já) vím (o sobě), že (já) nic nevím!“

Další podobné příklady:

Ἵσθι ἀνόητος ὤν.	Věz, že jsi nerozumný.
Οὐκ αἰσθάνεσθε ἐξαπατώμενοι.	Nevíдите, že jste klamáni.
Μέμνημαι τοιαῦτα ἀκούσας σου.	Pamatuji si, že jsem to slyšel od tebe.
Οἱ στρατηγοὶ ἐώρων οὐ καθορθοῦντες.	Vůdcové viděli, že nemají úspěch.
Νικώμενος λόγοισιν οὐκ ἀναίνομαι.	Nepopírám, že jsem (vašimi) slovy přesvědčován.

b) Participiální vazba po slovesech citových hnutí (*verba affectuum*), vyjadřujících emoce, se ovšem vyskytuje opět vedle souznačných finitních obsahových vět s ὅτι, ὥς; latina tu má buď infinitiv, nebo — sice porůznu již dříve, ale zejména od 3. stol. po Kr. — vedlejší větu s *quod*. Obdobné vedlejší věty jsou preferovány i v moderních jazycích, počítaje v to i češtinu.

Příklady sloves citového hnutí:

χαίρω, ἠδομαι	raduji se
ἰαδίως/χαλεπῶς φέρω	lehce/těžce nesu

αἰσχύνομαι	stydím se
ἄχθομαι, ἀγανακτῶ	mrzím se
μεταμέλομαι, μέλει μοι	lituji, že
Ἄχθομαι φιλοσοφῶν.	Nerad filosofuji.
Χαίρω ἀκούων ὑμῶν σοφιστῶν.	Rád slyším vás sofisty.
Οὕτω ῥαδίως φέρεις ἡμᾶς ἀπολείπων;	S tak lehou mysli nás opouštíš?
Μετεμελήθησαν Σωκράτους θάνατον καταγνόντες.	Přišlo jim líto, že odsoudili Sókrata k smrti.
= Μετεμέλησεν αὐτοῖς καταγνοῦσι...	Přišlo jim líto odsoudit...
Ἦδομαι ἀκούων σοῦ φρονίμους λόγους.	Jsem rád, že slyším od tebe rozumné řeči.
Τοῦτο οὐκ αἰσχύνομαι λέγων.	Nestydím se to říkat.
Μετεμέλοντο τὰς σπονδὰς οὐ δεξάμενοι.	Litovali, že nepřijali dohodu.

c) Participiální vazby po slovesech *dobrého a zlého činění* — v tomto případě jde ovšem spíše o *fakultativní* doplnění (latina i moderní jazyky tu mívají konstrukce nejrozumnějšího idiomatického typu).

Příklady na slovesa dobrého a zlého činění, převahy a podléhání:

εὖ, καλῶς ποιῶ	dobře činím
χαρίζομαι	zavděčuji se
ἄδικῶ	činím křivdu, jsem vinen
νικῶ	vítězím
ἡττῶμαι	dávám se překonat
λείπομαι + Gen.	jsem, zůstávám za někým
Εὖ ἐποίησας ἀναμνήσας με...	Dobře, žes mi připomněl...
Ἄδικεῖ Σωκράτης οὐς μὲν ἢ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων.	Je vinen Sokrates tím, že neuznává bohy, které uznává obec.
Οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιούντες.	Nenecháme se překonat v konání dobra.

d) Participiální vazby po slovesech *fázových* („začínat, pokračovat, přestávat, končit“), vždy jen s participiem přítomným.

Příklady na slovesa fázová:

ὑπάρχω, ἄρχομαι	začínám
παύομαι, λήγω	přestávám
ἀνέχομαι, καρτερῶ	snáším, jsem s to vydržet
ἀπογορεύω, κάμνω	odpadám, jsem znaven
διάγω, διατελῶ, διαγίγνομαι	pokračuji, nepřestávám

Ἀρχομαι ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς λέγων.	Začínám svůj hovor (výkladem) o lékařství.
× ἄρχω λέγειν nebo ἄρχω λόγου	× začínám mluvit jako první
Οὐποτε ἐπαυόμην ὑμᾶς οἰκτίρων.	Nikdy jsem nepřestával nad vámi bědovat.
× Παύσομεν τοὺς ἐχθροὺς γελῶντας.	Způsobíme, aby se nepřátelé přestali smát.
Ἔμεις οὐκ ἠνέσχεσθε ἀκούσαντες.	Nesnesli jste, abyste to vyslechli.
Μὴ κάμης φίλον ἄνδρα εὐεργετῶν.	Neustávej v činění dobrodiní pro svého přítele.
Διατέλει γελῶν.	Pořád se směj (pokračuj ve smíchu).
Κύρος ἐλπίδας λέγων διῆγε.	Kyros pořád mluvil o nadějích (utěšoval).
Οὐ παύσομαι φιλοσοφῶν.	Nepřestanu filosofovat.

Pozn.: Obdobně si tu často počíná angličtina: He started working „začal pracovat“, Keep smiling „stále se směj!“.

e) Participiální vazby po slovesech vyjadřujících různé nuance verba *existentiae* (tj. bytí):

Příklady na specifická slovesa označující bytí:

τυγχάνω ὦν	jsem náhodou, právě
λανθάνω ποιῶν	jsem skryt, skrytě činím
δηλός, φανερός εἰμι	jsem zjevný
φαίνομαι εὐτυχῶν	zjevně jsem dobré mysli
οἶχομαι πλέων	jsem pryč..., odplouvám pryč
ἔφθην (od φθάνω předstihuji)	přišel jsem dříve než ty
σε ἀφικόμενος	(předstihl jsem tě v příchodu)
Τοῦτο τρεφόμενον ἐλάνθανε στράτευμα.	Toto vojsko bylo skrytě stravováno.
Κύρος ἔτυχε θυόμενος.	Kyros právě obětoval.
Οὐκ ἔφθη ὁ ἥλιος ἀνατείλας καὶ ἦλθον οἱ πολέμιοι.	Nevyšlo (ještě) slunce, a ... = Sotvaže vyšlo slunce, (již) přišli nepřátelé.
Οὐκ ἂν φθάνοις λέγων;	Nepředcházet bys (jiné) v hovoru? = Rychle povídej!
Οἶχεται θανῶν.	Zemřel (určité sloveso se někdy nepřekládá).

f) Participiální vazby jako součást některých dalších perifrastických konstrukcí (vazby obdobného typu se však vyskytují i v latině).

V řečtině je možno např. uvést následující perifrastické (nebo modálně zabarvené) vazby:

- vazbu modálního slovesa μέλλω + např. γράφειν „hodlám psát“ (často jako ekvivalent latinského opisu *-urus sum*),
- slovesnou konstrukci ποιέω „činím“ + akuz. part. aktiva, jako např. Pl. Smp. 174 c2: Ὅμηρος ... ἄκκλητον ἐποίησεν ἐλθόντα τὸν Μενέλεων „Homér vylíčil, jak Meneláos přišel nepozván“ (srov. latinské *facio* „činím“, *induco* „předvádím“: *itaque augurem ... Tiresiam numquam inducunt deplorantem* „a tak věštec Teirésiu nikdy nepředvádějí plačícího“);
- opisné starořecké perfektum, tvořené s pomocí slovesa ἔχω + part. perfecti *activi*, např. ve větě πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἀνηρπακότες „máme mnoho peněz, ukořistivše je (= mnoho peněz jsme ukořistili)“.

Této starořecké vazbě typu ἔχω „mám“ + participium perfekta *aktiva* odpovídá v moderní řečtině vazba ἔχω + infinitiv aoristu *aktiva* typu ἔχω γράψει (viz str. 119) a v latině — *mutatis mutandis* — naopak vazba slovesa *habeo* „mám“ + participium perfekta *passiva*; srov. Caes. Gall. 7.54.2 *perfidiam Haeduarum perspectam habebat* „věrolomnost Haeduů měl rozpoznanou“ (viz str. 31).

Latina měla po slovesech sub a) a b) — jak bylo shora naznačeno — buď výlučně /nebo převážně/ polovětné vazby infinitivní, anebo zejména později i finitní obsahové věty s *quod*, kdežto po slovesech typu c) až e) postupovala většinou rozmanitými idiomatickými způsoby. Nicméně využívala však i zvláštní, „omezené“ varianty shora uvedeného bodu a), totiž příležitostné participiální vazby „obligatorního doplnění“ po slovesech *sentiendi* a *percipiendi* typu *video* „vidím“, *audio* „slyším“, a zejména zmíněné již participiální konstrukce po slovesech *facio* „líčím“ a *induco* „uvádím, předvádím“. Srov. ještě např. věty *Hospes Lacedaemone adulescentes certantes vidit* „Host viděl ve Spartě, jak tu mladí hoši závodí“ nebo *Xenophon facit Socratem disputantem* „Xenofón líčí, jak Sókratés vede rozhovor“.

Pod bod f) je možno zařadit v pozdní latině i nově vznikající shora zmíněné složené románské praeteritum, vyvíjející se z ojedinělých klasických konstrukcí, jako je Ciceronovo *compertum*, *cognitum*, *exploratum habeo* „mám zjištěno, zjistil jsem“.

Obdobně patří pod f) i latinské perifrastické vazby participia futura, a to např. na jedné straně v klasické latině nepřítelš časté indikativní konstrukce typu Sall. Iug. 5.1 *Bellum scripturus sum, quod populus Romanus cum Iugurtha, rege Numidarum, gessit* „Hodlám psát o válce, kterou vedl národ římský s numidským králem Iuguthou“, případně pozdější latinské věty typu *Quae ille facturus non fuit, ea fiunt* „Co on nehodlal dělat, to se děje“ = „Co by on nebyl udělal, to se děje“) nebo *Si tu tacuisses, ego eram dicturus* „Kdybys ty byl mlčel, já jsem to hodlal říci = Kdybys ty byl mlčel, já bych to byl řekl“.

Anebo na druhé straně i v klasické latině poměrně hojně opisné tvary konjunktivů přezentu, imperfekta, perfekta a plusquamperfekta na *-urus sim, essem,*

fuerm, fuisssem, příp. opisné infinitivy na *-urum esse* a *-urum fuisse*, uplatňující se zejména v nepřímých otázkách, nepřímé řeči a nepřímé závislosti.

Pozn.: I řecké participium může být doprovázeno modální částicí ἄν (zastupuje-li určité sloveso s ἄν). Viz např. Σὺν ὑμῖν ἄν οἶμαι εἶναι τίμιος = „Společně s vámi by se mi, myslím, dostávalo úcty“.

Dodejme, že i místo obligatorní vazby participiální je v řečtině v podstatě vždy možná varianta vedlejší obsahové věty s ὅτι, ὡς (jen zřídka s podstatnějším sémantickým odstínem). Naopak dosti výrazné sémantické rozdíly existují mezi užitím participia a infinitivu ve spojení s celou řadou konkrétních sloves, menší rozdíly se vyskytují i mezi užitím různých pádů u téhož participia (např. u sloves ἀκούω „slyším“ a πυνθάνομαι „dovídám se“, jak bylo uvedeno na str. 112 a 127); rozsáhlý soubor konkrétních příkladů se nachází ve zvláštním přídavku na konci této kapitoly (str. 145–149). I v latině je možno pozorovat rozdíly tohoto typu, ovšem v podstatně menší míře.

Tím vznikají typicky řecké, v latině (a namnoze i v současných evropských jazycích) však většinou neznámé participiální konstrukce typu οἶδα μηδὲν εἰδώς „vím, že nic nevím“, τυγχάνει λέγων „právě mluví“; některé se ovšem přece jen objevují i v moderních jazycích, např. v angličtině, jako např. řecké διατέλει βαίνων = *keep walking* „pořád kráče!“; διατέλει γελῶν = *keep smiling* „pořád se smějí!“.

Naproti tomu panuje značná míra shody mezi latinou, řečtinou a moderními jazyky u participia v jeho přívlastkové funkci (rozdíly jsou tu zejména v odchýleném slovosledu).

Jde o tyto případy větších či menších shod:

- v čistě přívlastkové funkci tzv. atributivního postavení participia mezi určitým členem a substantivem, a to v staré řečtině v dvojí možné podobě, buď v řeckém οἱ πάροντες γέροντες „přítomní starci“, nebo ve spojení οἱ γέροντες οἱ πάροντες /se zdvojeným členem/, nikoli však ve spojení οἱ γέροντες δακρύοντες προσέρχονται „starci slzíce (se slzami) přicházejí“ /tedy s postponovaným participiem/, — na rozdíl od latiny, která postrádá člen a má buď „*praesentes duces*“ nebo „*duces praesentes*“ bez podstatnějšího významového významu,
- dále v přívlastkové funkci u participií, která se nacházejí za příslušnými substantivy bez členu, např. ἦγεν ἄνδρα ἔχοντα τόξον Περσικόν „vedl muže, majícího perský luk“ /ve shodě s latinou i češtinou/,
- event. u substantivizovaných participií, jako ὁ ἄρχων „vládce“, ὁ γραψάμενος τὸν Σωκράτη „žalobce Sokratův“.

9.2. Participium jako fakultativní doplnění

Poměrně výrazná shoda mezi latinou a řečtinou se ukazuje i u vazby, kterou nazýváme *participium coniunctum*, tj. kdy jde o participium blíže vysvětlující podmět nebo předmět věty v ústrojném kontaktu s příslušným predikátem. Uvedme např. následující dvě věty, citované podle Bornemanna-Rische 1978:240: Ἀλέξανδρος ὀργισθεὶς τὸν φίλον ἀπέκτεινε = „A., rozhněvav se, zavraždil přítele“ a Ἀλέξανδρος τὸν φίλον ὀνειδίζοντα ἀπέκτεινε = „A. zabil přítele jej urážejícího“. Latinsky by tyto věty zněly: *A. iratus amicum necavit* a *A. amicum vituperantem necavit*. Anebo v češtině, s pomocí vedlejších vět nebo i v podobě souřadného souvětí, nejspíše jako „A., poté co se rozhněval, zabil přítele“, příp. jako „A. se rozhněval a zabil přítele“, či v druhém případě i takto: „A. zabil přítele, když ten jej urážel“ (anebo „protože jej urážel“).

9.2.1. Participia spojitá

Jak v latině, tak v řečtině existují zmíněné participiální vazby spojitě (v počtu 6–7 různých sémantických odstínů), které v podstatě odpovídají vedlejším obsahovými větám příslovečným různého zabarvení: hlavně účelového (často s part. fut.), účinkového, příčinného, časového, podmínkového, přípustkového, srovnávacího, a to nezřídka s různými předsunutými částicemi, jako bylo řecké ὡς „za účelem, aby“ (při vyjádření účelu /před participiem futura, nebo i prezentu/), ἄτε „protože“ nebo ὡς, οἷον „protože prý, pod záminkou, že“ (při vyjádření objektivní nebo subjektivní příčiny), anebo καί(περὶ) (při vyjádření přípustky) či ὡς nebo ὡσπερ (při srovnávání) apod. — v latině pak např. *ut(pote)*, *quippe* u příčinného zabarvení nebo *quamvis* u přípustkového (toto zejména v pozdější latině) anebo *perinde ac tamquam*, *veluti*, *sicut* při srovnávání.

Pozn.: Srov. zde funkci řecké partikule ὡς jako a) částice účelové („aby“), b) příčinné („protože prý“) anebo c) srovnávací („jako /by/“).

Několik řeckých a latinských paralelních příkladů

A/B) Participiální vazby účelové (příp. účinkové):

Srov. např. X. An. 1.1.3.3 Ἀρταξέρξης συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτείνῳν (s part. futura) „Artaxerxés zajme Kýra, hodlaje ho zabit = aby ho zabil“. V latině nacházíme účelové participium futura např. u Livia 10.26.7: *Senones Galli ... ad Clusium venerunt legionem Romanam castraque oppugnaturi* „Senonští Gallové přišli ke Clusiu, aby oblehli římskou legii i tábor“, ale používalo se tu v obdobném významu i participium prezentu: Liv. 21.6.2: *Legati a Saguntinis Romam missi auxilium ad ... bellum ... orantes* = „Do Říma byli posláni vyslanci od Saguntanů, žádající o pomoc ... ve válce“ = „...aby požádali o pomoc ve válce“.

C) Participiální vazby příčinné:

Srov. Caes. Gall. 3.18.8 *Galli laeti ut explorata victoria ... ad castra Romanorum pergunt* “ = Gallové radostně zamíří k římskému táboru, jako by vítězství již bylo zaručeno“; srov. souznačnou řeckou pasáž u Th. 1.54.1.3 οἱ δὲ Κερκυραῖοι ... τροπαῖον ἀντέστησαν ... ὡς νενικηκότες = „Kerkyřané ... postavili vítězné znamení..., jako by již byli vítězi“. Srov. i údajné znění Leónidovy výzvy k spartským vojákům před bitvou u Thermopyl (Renna 2000:209, n. 152): ἀριστοποιεῖσθε ὡς ἐν Ἄϊδου δειπνησόμενοι = „posnídejte, jakoby hodlajíce (již) povečeřet v Hádu = jako byste (již) měli povečeřet v Hádu“; viz u Sen. ep. 82.21 latinskou verzi *sic prandete, ut apud inferos cenaturi* „tak snídejte, jako byste měli večeřet v podsvětí“.

D) Participiální vazby časové:

Řečtina mívá ve větě řídicí předsunuta adverbia jako ἄρτι „právě, zrovna“, αὐτίκα „ihned“, ἄμα „zároveň“, εὐθύς „přímo“, ἐξαίφνης „náhle“, μεταξὺ „mezitím“, latina pak *statim, extemplo* „ihned“, *simul* „zároveň“, *non ante (non prius) quam* „ne dříve než“, *vixdum* „sotvaže“.

E) Participiální vazby podmínkové:

Obvykle prostá participia bez dalších adverbii nebo částic). Srov. X. Mem. 1.4.14 Οὐτε γὰρ βοὸς ἂν ἔχων (= εἰ εἶχεν) σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμην, ἠδύνατ' ἂν πράττειν, ἃ ἐβούλετο. „Ani maje (= ani kdyby měl) tělo dobytčete, ale rozum člověka, nemohl by dělat, co by chtěl“.

F) Participiální vazby přípustkové:

Aspoň jeden řecký a jeden latinský příklad: Lys. 7.9 Πολλὰ ἔχων εἰπεῖν ἱκανὰ νομίζω τὰ εἰρημμένα = „Ač mohu říci mnohé, za vhodné pokládám to, co bylo řečeno.“ V latině pak místo ze Suetonia, Vita Caes. 70 (*Milites*) *quamvis recusantem ultro in Africam sunt secuti*. = „(Vojáci) ho o své vůli následovali do Afriky, i když to odmítal“.

G) Participiální vazby odporovací:

Proti řeckému participiu s odporovacím zabarvením (srov. např. X. An. 6.1.1 οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔζων, οἱ δὲ καὶ ληϊζόμενοι = „Jedni žili z tržiště, kdežto druzí z loupení“ /doslova „loupíce“/) by mohla latina postavit ablativ gerundia (*alii macello, alii praedam agendo* /„jedni z tržiště, druzí z lupu“/ *se alebant* /„se živili“/, ale např. i finitní vazbu s tzv. *cum adversativum* + konjunktiv podle souslednosti časů, tedy vedlejší větu „odporovací“ typu *cum alii latrocinio se alerent* „kdežto druzí se živili loupeží“). Srov. Renna 2000:212.

H) Participiální vazby srovnávací:

Uvedeme opět aspoň jednu větu řeckou a jednu latinskou: z řečtiny viz znovu Th. 1.54.1.3 z odstavce C) a z latiny pak větu z Livia 1.4.5 *Ita velut defuncti regis imperio ... pueros exponunt* „Tak jakoby na rozkaz zemřelého krále odloží (oba) chlapce“.

Přitom ovšem samo poměrně rozsáhlé spektrum řeckých participií spojitých dává tušit, že je záběr doložených latinských spojitých participií jako celek nejen zřejmě co do počtu doložených případů méně hojný, ale zcela určitě méně pestrý ve srovnání s obdobnými participiálními vazbami řeckými. Latina někdy používá místo participií i jiných jmenných tvarů slovesných (např. při vyjadřování účelu po slovesech pohybu — vedle participia futura — i latinského supina I.: srov. řecké ἔπεμψεν αὐτὸν ἐρωτήσοντα „poslal ho, aby se zeptal“ s latinským *misit eum quaesitum* „poslal ho se zeptat“), anebo mívá proti řeckému *participiu spojitému* právě onu shora zmíněnou *gerundijní* vazbu ablativu *instrumenti* nebo *modi* (viz výše sub G).

Pozn.: Zvláštnost řečtiny je i v tom, že někdy používá spojitého participia tam, kde má latina (a podobně i mnohé moderní jazyky) předložkovou vazbu nebo adverbium: srov. řecké ἄγων (φέρων, ἔχων, λαβών) παῖδα /nebo δῶρον/ ἦλθεν ve významu „přišel veda (nesa, maje, vzav) chlapce /nebo dar/ = „přišel s chlapcem“ nebo „vzal dar“.

Tedy:

- ἄγων τὸν παῖδα „s chlapcem“
- φέρων δῶρον „s darem“
- ἔχων δέκα στρατιώτας „s deseti vojáky“
- λαβών „spolu s“
- χρώμενος „s pomocí“
- συνελών „společně, dohromady, v souhrnu“
- ἀρχόμενος „od začátku, počínaje“
- τελευτῶν „nakonec“
- διαλαβών „odděleně“

Jistá paralela se v latině skrývá i v Caesarově obratu (Civ. 1.56.1): *Massilienses usi L. Domitii consilio* = „Massilijští, použivše rady (= na radu) L. Domitia, ...“.

V latině bylo užití participia jakožto „fakultativního doplnění“ méně časté, zejména v pozdní latině se však dosti značně šířilo používání participia futura na *-urus* ve funkci účelové. Srov. např. již Cic. Verr. (II) 1.56 *P. Servilius adest de te sententiam laturus* „P. Servilius je přítomen, hodlají pronést o tobě své mínění (aby o tobě pronesl své mínění)“. Srov. i pozdrav vojáků, adresovaný Caesarovi, resp. císaři: *Ave, Caesar, morituri te salutant.* = „Buď zdrav, Caesare, (vojáci) na smrt jdoucí tě zdraví.“

9.2.2. Participiální vazby nespojité (absolutní)

Jak latina, tak řečtina dovedly uplatnit — vedle vazby akuzativu s infinitivem a nominativu s infinitivem — i další důležitou polovětnou novinku pozdně indoevropské syntaxe, totiž vznik nespojitých, tj. absolutních, participiálních vazeb, jak lze jejich indoevropskou chronologii vyvodit z toho, že tyto vazby máme doloženy — jak už bylo řečeno — v celé řadě starých indoevropských jazyků: lokativ (a genitiv) absolutní v staré indičtině a staroperské avestě, genitiv a akuzativ absolutní v řečtině, ablativ absolutní v latině, dativ absolutní v gótsčině, staré angličtině a staré horní němčině, ale i v staré slověnštině, staré češtině a litovštině (a pravděpodobně v staroitalské oštině).

Zajímavý je vzájemný kvantitativní poměr doložených nespojitých (absolutních) participií mezi latinou a řečtinou, překvapivě početně silnější na straně latiny. Řečtina disponovala sice bohatším spektrem různých typů participií, ale právě proto dovedla často lépe vystačit s vazbami spojitých participií a nemusela sahat k vazbám nespojitým. Přes větší množství rozmanitých časů řeckých participií (nebo právě kvůli němu) jsou tedy vazby ablativu absolutního v latině častější než obdobné konstrukce řeckého genitivu absolutního. Ukázala to práce A. Dohnalové a kol. „The Greek Genitive Absolute and the Latin Ablative Absolute“, Concilium Eirene XVI, Prague 1982, vol. 2, 263–267, v níž byl výskyt absolutních participií sledován na stejných úsecích z Nového zákona v řečtině, latině a staré slověnštině (nejvíce takovýchto absolutních participiálních vazeb bylo identifikováno v latině /abl. abs./, kdežto asi o čtvrtinu méně jich bylo nalezeno v řečtině /gen. abs./ a v staré slověnštině /dat. abs./). Důvod vyššího výskytu absolutních participiálních vazeb na straně latiny spočíval tu např. v tom, že latina — mimo deponentia — nezná participium perfekta aktiva, a tak v ní ablativ absolutní byl vhodným náhradním jazykovým prostředkem místo tohoto neexistujícího participia.

Srov. např. větu Κῦρος τὸν Κροῖσον, τὸν τῶν Λυδῶν βασιλέα, κατεστρέψατο „Kýros si podrobil Kroisa, krále Lýdů“, která v latině figuruje v transformované pasivní podobě ablativu absolutního takto: *Cyrus Croeso victo Lydos subegit* = „Kýros si po porážce Kroisově podrobil Lýdy“.

Využití participiální absolutní vazby k „zkrácení“ různých vedlejších vět příslivečných (účelových, účinkových, příčinných, časových, podmínkových, přípustkových, způsobových, srovnávacích) je v latině a řečtině v podstatě velmi podobné, a zároveň odpovídá v hrubých rysech tomu, co jsme výše uváděli o participiálních vazbách spojitých.

Oba antické jazyky tu opět používají různých částic, které lépe naznačují, jakým způsobem se má syntaktická struktura interpretovat. I v absolutních participiálních vazbách se objevují přídatná adverbia a částice, zejména opět řecké ὡς, ἄτε, οἷον, ὥστε, καίπερ, ὥσπερ — a na straně latiny pak hlavně *sicut*, *veluti*, *quasi*, *tamquam*, *quamvis* atd.

9.2.3. Řecký genitiv absolutní a latinský ablativ absolutní — rozdíly

Mezi řeckým genitivem absolutním a latinským ablativem absolutním existuje několik dílčích, ale přitom důležitých rozdílů:

1. Pro řečtinu v zásadě platí, že tu *má být* v rámci genitivu absolutního *vždy vyjádřeno participium*, třebas i v podobě genitivu od participia praesentis verba existentiae (srov. Κάϊσαρος ἐν Αἰγύπτῳ ὄντος „když byl Caesar v Egyptě“ nebo παίδων ὄντων ἔτι ἡμῶν „když jsme byli ještě chlapci“) anebo v genitivu plurálu neutra (τούτων ἐχόντων / τῶν πραγμάτων/ „když se věci takto mají“); ale viz drobné odchylky, jako S. OT 966 ὦν ὑφηγητῶν / scil. ὄντων/ „pod jejichž vedením...“ nebo Isoc. Pan. 4.122.8. τοὺς Ἴωνας Λακεδαιμόνιοι τοῖς βαρβάροις ἐξέδοσαν, ὦν ἀκόντων / scil. ὄντων/ τὴν χώραν ἔχουσι „Lakedaimoňané vydali Ióny barbarům, proti jejichž vůli /latinsky *quibus invitis*/ drží (jejich) zemi“ (v těchto větách nacházíme slova ὑφηγητῶν nebo ἀκόντων, jakožto výrazy víceméně ekvivalentní participiím).

V klasické latině naproti tomu participium praesentis od slovesa *esse* neexistuje, a proto tu mohou fungovat neslovesná spojení jako *patre invito* „proti vůli otcově“, *Tarquinio rege* „za krále Tarquinia“, *Caesare mortuo* „po smrti Caesarově“, *quibus ducibus* „za jejichž vedení“, *quibus invitis* „proti jejichž vůli“ apod.

2. V řečtině může naopak *chybět* genitiv *substantiva*, tj. genitiv myšleného substantivního (nebo zájmenného) podmětu, k němuž se participium váže (viz výše sub 1. chybějící slova τῶν πραγμάτων); nebo srov. X. An. 1.8.18.2 (αὐτῶν) πορευομένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγγος „Když pochodovali, jistá část z šiku začínala vybočovat“ /spíše asi „předbíhat“/.

Nicméně i latina má občas takovéto eliptické konstrukce: Cic. Fam. 15.4.9 *Eranam autem ... acriter et diu repugnantibus ... cepimus* „Eranu jsme však obsadili přes prudký a dlouho trvající odpor“, anebo Liv. 21.23.1 *Hannibal ... Hiberum copias traiecit praemissis, qui Alpium transitus specularentur* „Hannibal přepravil vojsko ... přes Hiber, poslav dopředu vojáky, aby prozkoumali přechody přes Alpy.“

3. V řečtině *bývá někdy* podmět participiální vazby *obsažen* již ve větě nadřazené. Viz větu X. An. 5.2.24 Μαχομένων δὲ αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων θεῶν τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν = „Když bojovali a byli v neshánách, kterýsi bůh jim poskytne prostředek k záchraně“, nebo Th. 3.13.7.1 βοηθησάντων δὲ ὑμῶν προθύμως πόλιν προσλήψεσθε = „Přijďte-li na pomoc, získáte si snadno město (na svou stranu)“, anebo Th. 1.114.1.2 Καὶ ἐς αὐτὴν (Εὐβοίαν) διαβεβηκότος ἤδη Περικλέους (μῖστο διαβεβηκότι Περικλεῖ) ἠγγέλθη = „A když se již Periklés přepravil na Euboii, bylo mu oznámeno...“.

V latině tomu tak zpravidla nebývá; tj. podmět participiální vazby tu nemá být ve větě nadřazené obsažen; ale přece jen srov. Caes. Gall. 6.4.4 *obsidibus imperatis* /místo *obsides imperatos*/ *centum hos Haeduis custodiendos tradit* = „sto stanovených rukojmí předá k střežení Haeduům“, /doslova ovšem/ „když byla stanovena rukojmí, předá jich sto k střežení Haeduům“.

4. V latině je mimoto možný, zvl. u Livia a Tacita, i ablativ absolutní, vytvořený od participia perfekta neutra sing., např. Liv. 6.25.5 (*Camillus*) *adiutorem sibi ad eam rem unum petit, permissoque ut ex collegis optaret quem vellet contra spem omnium L. Furium optavit* „(Camillus), když mu bylo dovoleno, aby si vybral k té věci jednoho pomocníka z kolegů v úřadě, kterého by chtěl, zvolil si proti očekávání všech L. Furia“. Podobně: *audito* „po uslyšení, když uslyšel“, *cognito* „když se seznalo“, *comperto* „když se zjistilo“, *impetrato* „když bylo dosaženo“, *nuntiato* „když bylo oznámeno“, *iuxta periculoso* „když bylo stejně nebezpečné /to i ono/“.

9.2.4. Řecký akuzativ absolutní

Stará řečtina měla vedle svého hojně využívaného genitivu absolutního (který v hrubých rysech odpovídá latinskému ablativu absolutnímu) ještě i podstatně méně častý akuzativ absolutní (hlavně v podobě standardních neosobních slovesných vazeb typu δέον, ἔχον „je-li třeba“), a mimoto i „anakolutický“ nominativ absolutní (ten však měla latina také) a potom zvláštní dativ absolutní (pro ten se však hledají v řečtině i jiná vysvětlení).

Pokud jde o řecký akuzativ absolutní, tu jde — vedle ojedinělých případů s příčinným zabarvením a s částicí ὡς, jako ἦδεσθε ὡς περισσομένους ἡμᾶς Ἑλλήνων = „radujete se, že nabudeme nad Řeky převahu“, které jsou vlastně jen okrajovými variantami k řeckému genitivu absolutnímu — pouze o několik málo neuter singuláru ve funkci věty příslovečné věty neosobního charakteru:

δέον	když, ježto, ač je/bylo/bude nutné
πρέπον, προσηκόν	když, ježto, ač se sluší/slušelo/bude slušet
ὄν, ἐξόν, παρόν	když, ježto, ač je/bylo/bude možné
αἰσχροὺν ὄν	když, ježto, ač je/bylo/bude nevhodné
δόξαν, δεδομένον	když, ježto, ač je/bylo/bude rozhodnuto

Pozn.: V latině se naopak klasifikuje jako ojedinělý genitiv absolutní zřejmě porušené místo v Bell. Hisp.14.1: *eius praeteriti temporis Pompeius trans flumen Salsum castellum constituit* „za onoho minulého času Pompeius založil tvrz za řekou S.“ Ale místo se nejví jako bezpečně doložené.

9.2.5. Latinská vazba *Ab urbe condita* (AUC)

Jako určitou zvláštnost latiny je nutno vyzvednout zvláštní participiální přívlastkovou formu, které se dnes v srovnávací syntaxi říká „konstrukce AUC, čili „*ab urbe condita*“, česky doslova „od založeného města“, či idiomatically překládaná slovy „od /nebo po/ založení města“. Byla to participiální konstrukce, v latině velmi oblíbená, doložená v různých pádech.

Srov. např. následující věty, obraty a ustálená rčení:

<i>Sicilia amissa Hannibalem angebat.</i>	„Ztracená Sicílie = Ztráta Sicílie trápila Hannibala.“
<i>Scipio accusatus est pecuniae captae a rege</i>	„S. byl obžalován pro převzetí peněz od krále“ (o aktu podplácení).
<i>Clades nuntiata celeriter Romam venit.</i>	„Zpráva o porážce přišla rychle do Říma.“
<i>post Christum natum</i>	„po narození Kristově“
<i>sine restituta potestate</i>	„bez obnovení moci“
<i>urbs defensa</i>	„obhájení města“

Srov. dále: *Cic. Att. 10.4.6 post Hirtium conventum* „po setkání s Hirtiem“, *Cic. Tusc. 1.3 anno ante natum Ennium* „v roce před narozením Enniovým“, *Cic. Lael. 25 ob amicitiam summa fide servatam* „pro přátelství zachovávané s nejvyšší spolehlivostí“, *Cic. Brut. 224 post natos homines* „od zrodu, po zrodu lidského pokolení“, *Cic. Att. 7.11.4 Pompeius fugiens homines movet* „útek Pompeiův znepokojuje lidi“, *Caes. Cic. 1.26.2 ea res saepe temptata eius consilia tardabat* „časté pokusy o tu věc zdržovaly jeho záměry“.

Konstrukce byla typická pro latinu, ale občas se šířila i do řečtiny.

V řečtině i v latině se používalo absolutních participiálních vazeb po celé antické období, ale zejména na straně latiny se jejich používání velmi zvýšilo v pozdním období jejího vývoje v době pádu a po pádu římské říše. J. Müller-Lancé 1994 provedl statistický výzkum používání ablativu absolutního u různých latinsky píšících autorů, a to s následujícím výsledkem (je udán vždy počet případů ablativu absolutního na desíti stranách standardního textu autora):

- Plautus, 2 až 3 případy;
- Cicero, *In Catilinam*, 6,3 případů;
- Cicero, *Tusculanae disputationes*, 7;
- Sallustius, *Bellum Iugurthinum*, 14,9;
- Caesar, *Bellum Gallicum*, 36,5;
- Vergilius, *Aeneis*, 12,3;
- Tacitus, *Agricola*, 31,1;

Peregrinatio Egeriae (4. stol. po Kr.), 20,5;
 Historia Apollonii regis Tyrii, 34,5;
 Řehoř Tourský, Vita (6. stol.), 87,8;
 Vita S. Alexii (12. stol.), 25.

I když se absolutní participiální vazby porůznu objevují i v moderních románských i jiných jazycích (zvl. ve francouzštině, španělštině, italštině, angličtině, ba dokonce i ve staré češtině), bylo tomu tak pravděpodobně bez přímé návaznosti na latinu. Děje se tak zejména buď v knižních pasážích vyšší stylistické úrovně, nebo v čistě idiomatických spojeních.

Závěrem několik zvláštních vazeb predikativního participia a jejich latinský překlad (E. Renna 2002: 217n.):

Ř: εἰμί	
Ř: ἔγω τὸ προᾶγμ' εἰμί τοῦτο δεδορκῶς	L: <i>ille sum, qui hoc fecerim</i>
Ř: τυγχάνω	L: <i>forte</i>
Ř: (E. Hipp. 388) ταῦτα ... τυγχάνω φρονοῦσ' ἐγώ	L: <i>haec forte (= casu) cogito</i> nebo lépe: <i>accidit, ut hoc cogitem</i>
Ř: (Hom. Od. 14.334) τύχησε γὰρ ἐρχομένη νηῦς	L: <i>ibam forte via Sacra</i> (Hor. Serm. 1.9)
Ř: εὖ ποιῶ	
Ř: (E. Med. 472) εὖ δ' ἐποίησας μολῶν	L: <i>bene fecisti quod venisti</i>
Ř: ὀρῶ	
Ř: (Hom. Od. 10.99) καπνὸν δ' οἶον ὀρῶμεν ἀπὸ χθονὸς ἀΐσσοντα	L: <i>fumum autem solum videmus a terra esse erigentem</i>

9.2.6. Vybrané příklady

Latina: Participium

187. Infima est quinque errantium terraeque proxima stella Veneris.
(Cic. nat. deor. 2.53)
188. Risum interdum cupiens tenere nequeo. (Cic. de orat. 2.235)
189. Melior et tutior est certa pax quam sperata victoria. (Liv. 30.30.19)
190. Ad bonorum cenas boni, etiam non invitati, proficiscuntur.
(podle Pl. Smp. 174b)
191. Triginta tyranni oppressas tenebant Athenas. (Nep. Thras. 1.2)
192. Terra mutata non mutat mores. (Liv. 37.54.18)
193. Sicilia amissa Hannibalem angebat. (Liv. 21.1.5)

194. Propter legatos laesos Romani Tarentinis bellum indixerunt. (Eutr. 2.11.1)
195. Ave, Caesar, morituri te salutant. (Suet. Claud. 21.6)
196. Homines non sunt saepe memores senectutis venturae. (Ov. ars 3.59)
197. Tacitus de socero suo scripsit: „Quidquid de Agricola amavimus, manet mansurumque est in animis hominum.“ (Tac. Agr. 46)
198. O urbem venalem matureque perituram! (Sall. Iug. 35.10)
199. Si tu tacuisses, ego eram dicturus. (Plaut. Cist. 152)
200. Graeci advenientibus Persis Thermopylas occupaverunt. (Iust. 8.2.8)
201. Oppidum Noviodunum Caesar propter latitudinem fossae murique altitudinem paucis defendentibus expugnare non potuit. (Caes. Gall. 2.12)
202. Solis et lunae defectus non ubique cernuntur, aliquando propter nubila, saepius globo terrae obstante. (Plin. nat. 2.13.56)
203. Cicero Fabia Dolabella dicente triginta se annos habere „Verum est“, inquit, „nam hoc illam iam viginti annos dicere audio.“ (Quint. Inst. 6.3.73)
204. Germanico bello confecto Caesar Rhenum in Galliam transiit. (Caes. Gall. 4.16.1)
205. Peditibus victis dux Romanorum receptui cani iussit. (Caes. Gall. 7.47.1)
206. Regibus expulsis Romae bini consules quotannis creabantur. (Nep. Hann. 7.4)
207. Haedui querebantur sese ne obsidibus quidem datis pacem Ariovisti redimere potuisse. (Caes. Gall. 1.37.2)
208. Xerxes Thermopylis expugnatis protinus ad Athenas accessit easque nullis defendentibus sacerdotibusque interfectis, quos in arce invenerat, incendio delevit. (Nep. Them. 4.1)
209. Relinquebatur una per Sequanos via, qua Helvetii Sequanis invitis ire non poterant. (Caes. Gall. 1.9.1)
210. T. Manlio Torquato C. Atilio Bulbo consulibus Romani nullum bellum habuerunt, quod iis antea tantum Numa Pompilio regnante contigerat. (Eutr. 3.3)
211. Pompeius extrema pueritia miles in exercitu fuit summi imperatoris, ineunte adulescentia maximi ipse exercitus imperator. (Cic. Manil. 28)
212. Hannibal Hiberum copias traiecit praemissis, qui Alpium transitus speculantur. (Liv. 21.23.1)

Řečtina: Participium

230. Δημοσθένης ἔλεγε πολιτείας ψυχὴν εἶναι τοὺς νόμους· ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐστεριμμένον ψυχῆς πίπτει, οὕτω καὶ πόλις μὴ ὄντων νόμων καταλύεται. (Menge 1999 : § 179.1)
231. ...Ἀλκιβιάδης τὰ Ὀλυμπία νικήσας ἄρματι καὶ τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ θύσας... τὴν πανήγυριν πᾶσαν εἰστίασεν... (Ath. Deipn. 1.5.8)

232. Μετὰ τὴν ἐν Ἰσῶ μάχην Ἀλέξανδρος εὐθύς ἀποδυσάμενος τὰ ὄπλα πρὸς τὸ λουῖτρον ἐβάδιζε εἰπών, Ἵωμεν ἀπολουσόμενοι τὸν ἀπὸ τῆς μάχης ἰδρῶτα... (Plu. Alex. 20.12.1)
233. Οὐ τῶ αὐτῶ τρόπῳ οἱ ἀνθρώποι χρῶνται πρὸς τε τοὺς εὐεργετήσαντας καὶ πρὸς τοὺς ἀδικήσαντας, ἀλλὰ τῆς μὲν ἀδικίας καὶ ἄκοντες ὑπομιμνήσκονται, τῆς δὲ χάριτος καὶ ἐκόντες ἐπιλανθάνονται. (Menge 1999 : § 179.5)
234. Πολλοὶ τῶν νέων ἅμα ἀποτιθέμενοι τὰ παιδικὰ ἱμάτια καὶ τὸ αἰδεῖσθαι καὶ φοβεῖσθαι συναποτίθενται. (Menge 1999 : § 179.6)
235. Ὁ μὴ εἰδώς, ὅ τι ἢ γῆ φέρειν δύναται, οὐδ' ἂν εἰδείη, ὅ τι σπείρειν δεῖ. (Menge 1999: § 179.7)
236. Ἀλέξανδρος εὐθύς βασιλεύσας Στάγειρον, τὴν Ἀριστοτέλους πατρίδα, ἀνωκοδόμησε καθαιρεθεῖσαν ὑπὸ Φιλίππου ἐπὶ τοὺς Θρᾶκας πολεμουῖντος. (Menge 1999 : § 179.9)
237. Πριήνης ποτέ, τῆς Ἀσίας πόλεως, ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀλούσης οἱ μὲν ἄλλοι τῶν πολιτῶν ἔφευγον χρυσὸν φέροντες καὶ ἄργυρον καὶ εἴ τι ἄλλο ἔχοιεν πολυτελέες, Βίας δὲ ὁ φιλόσοφος οὐδὲν ἔχων ἐξῆει. (Menge 1999 : § 179.10)
238. Ἡμεῖς οἱ Πλαταιεῖς ἤκομεν παρ' ὑμᾶς ὡς ἀμννοῦντες ἀνὰ κράτος καὶ τὰ μέγιστα βλάψοντες τοὺς καταστρέψεσθαι ὑμᾶς μέλλοντας. (Menge 1999 : § 179.12)
239. Μιλτιάδης πολλοῦ ἐδέησεν ἐπιθυμεῖν τῆς τυραννίδος: ἐξὸν γὰρ συμβοηθοῦντος Δαρείου τῆς Χερρονήσου κατέχειν τὴν ἀρχήν, τὴν τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερίαν προείλετο τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς. (Menge 1999 : § 179.13)
240. Ἀλέξανδρος μέλλων τὴν ἐπὶ Γρανίκῳ μάχην μάχεσθαι παρεκάλει τοὺς Μακεδόνας ἀφθόνως δειπνεῖν καὶ πάντα φέρειν εἰς μέσον ὡς αὐρίον δειπνήσοντας τὰ τῶν πολεμίων. (Plu. Regum et imperatorum apophthegmata 179 E 12)
241. Κικέρων τρία καὶ ἐξήκοντα ἔτη γεγονώς κελεύσαντος Ἀντωνίου ἀνηρέθη. (Menge 1999 : § 179.15)
242. Ἐν Θεράπναις τῆς Λακωνικῆς Ἑλένη τε καὶ Μενελάῳ ἄγιοι θυσίαι ἀπετελοῦντο οὐχ ὡς ἥρωσιν οὖσιν, ἀλλ' ὡς θεοῖς. (Isoc. Helenae encomium (orat. 10) 63.4)
243. Οἱ ἐν Αἴδου δικασταὶ τοὺς πονηροὺς ἔπεμπον εἰς τὸν τῶν ἀσεβῶν χῶρον (ὡς) κατὰ λόγον τῆς ἀδικίας κολασθησομένουσ. (Luc. Luct. 8.1.)
244. Πρὸς τὴν πονηρίαν ἀμιλλητέον ἡμῖν ἐστὶν ἄλλως τε καὶ προσῆκον ἡμῖν βελτίστοις ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων εἶναι. (Isoc. Areopagiticus (orat. 7) 73.7)

245. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν πρὸς τὸ ἄλλο στρατόπεδον οὐδὲν πράξαντες. (Menge 1999 : § 179.23)
246. Οἱ Συρακόσιοι ἀλλήλοις παρεκελεύοντο κραυγῇ πολλῇ χρώμενοι ἀδύνατον ὄν ἐν νυκτὶ ἄλλω τῷ σημῆναι. (Th. Historie 7.44.4.1)
247. Φόβος θανάτου μάλιστα τοὺς γέροντας θορυβεῖ ὥσπερ ἐπιλελησμένους, ὅτι ἐκάστῳ θνητῷ εἴμαρται ἀποθανεῖν.
(Menge 1999 : § 179.25)
248. Οἱ Βαβυλώνιοι ἐπεὶ ἔμαθον προδεδομένοι (nebo ὅτι προϋδέδοντο), ἀντέχοντες ἐπαύσατο οἰόμενοι τῶν Περσῶν οὐκέτι κρατήσειν, οὐδ' εἰ ἀνδρειότατα μάχοντο· συνέβη δὴ τὴν Βαβυλῶνα τὸ δεύτερον ἀλῶναι. (Menge 1999 : § 182.1)
249. Οἱ Σκύθαι, οἱ ἔφθασαν Δαρεῖον εἰς τὸν Ἴστρον ἀφικόμενοι, παρεκελεύσαντο τοῖς Ἴωσι λῦσαι τὴν γέφυραν. (Menge 1999 : § 182.2)
250. Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλη διὰ πάντος τοῦ βίου φιλῶν τε καὶ θεραπεύων διετέλει. (Menge 1999 : § 182.3)
251. Οὐχ ἡμῖν μόνοις γεγονότες δῆλοί ἐσμεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πλησίον, ἵνα βοήθειά τις γίγνηται αὐτοῖς ἀφ' ἡμῶν καὶ ὠφέλεια.
(Menge 1999 : § 182.4)
252. Τοὺς ἀνθρώπους μιμεῖσθαι χρὴ τὰς τοῦ θεοῦ εὐεργεσίας καὶ ἡδουσθαι τοῖς δεομένοις μεταδιδόντας ἧς ἔχουσιν ἀφθονίας.
(Menge 1999 : § 182.5)
253. Πλάτων ἰδὼν τοὺς Ἀκραγαντίνους οἰκοδομοῦντας πολυτελῶς καὶ τρυφερῶς δειπνοῦντας εἶπε τοὺς Ἀκραγαντίνους οἰκοδομεῖν μὲν ὡς αἰεὶ βιωσομένους, δειπνεῖν δὲ ὡς αὐρῖον τελευτήσοντας.
(Menge 1999 : § 182.6)
254. Οἱ Ἐπιδάμνιοι ἐλθόντες ἐς τὴν Κόρινθον κατὰ τὸ μαντεῖον παρέδουσαν τὴν ἀποικίαν τὸν τε οἰκιστὴν τῆς σφετέρως πόλεως ἀποδεικνύντες ἐκ Κορίνθου ὄντα καὶ τὸ χρηστήριον δηλοῦντες καὶ ἐδέοντο μὴ σφᾶς περιορᾶν διαφθειρομένους, ἀλλ' ἐπαμῦναι.
(Menge 1999 : § 182.7)
255. Διὰ παντὸς τοῦ βίου τὴν ἀλήθειαν οὕτω φαίνου προτιμῶν, ὥστε πιστοτέρους εἶναι τοὺς σοὺς λόγους ἢ τοὺς τῶν ἄλλων ὄρκους.
(Isoc. Ad Nicoclem (orat 2.))
256. Τὰς μελίττας ὀρῶμεν ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ ἄνθη καθιζανούσας, ἀφ' ἐκάστου δὲ τὰ βέλτιστα λαμβανούσας. (Isoc. Ad Demonicum (orat 1.))
257. Οὐδεὶς ὑμῶν ἐστίν, ὅστις ἀγνοεῖ τὴν τῶν Περσῶν δύναμιν τηλικαύτην τὸ μέγεθος γεγεννημένην, διότι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐθνῶν τοῦς βασιλέας τιμῶντες διατελοῦσιν. (Menge 1999 : § 182.10)

258. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες τὸν Ἄθω διορυσσόμενον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον ζευγνύμενον οὔτε κατὰ γῆν οὔτε κατὰ θάλασσαν σωτηρίαν σφίσιν εἶναι ἠγοῦντο. (Pl. Lg. 699.3)
259. Κὰν ἀνθρώπους λανθάνωμεν ἀμαρτόντες, ἀλλὰ τὸν θεόν γε οὐ λήσομεν. (Menge 1999 : § 182.12)
260. Εὖ (nebo καλῶς) ποιεῖς θεραπεύων τὸ γῆρας, εἰς ὅπερ πάντες ἀφιζόμεθα, ἐὰν ἄρα ζῶντες διαγενώμεθα. (Aeschin. In Timarchun 24.11)
261. Φωκίων οὔτε γελῶν ἐωρᾶτο οὔτε κλαίων οὔτε λουόμενος ἐν βάλανειῷ δημοσίῳ οὔτε ἔχων τὴν χεῖρα ἐκτὸς τῆς περιβολῆς, ὅτε τύχοι περιβεβλημένος. (Plu. Phoc. 4.3.1)
262. Σύλλας ἐν τῇ ἐν Ὀρχομενῷ μάχῃ αἰσθόμενος τῶν Ῥωμαίων ἠττωμένων καὶ φευγόντων, ἀποπηδήσας τοῦ ἵππου καὶ σημεῖον ἀναρπάσας ἐώθειτο διὰ τῶν φευγόντων εἰς τοὺς πολεμίους βοῶν; Ἐμοὶ μὲν ἐνταῦθα καλόν, ὧ Ῥωμαῖοι, τελετᾶν, ὑμεῖς δὲ τοῖς πυνθανομένοις ποῦ προοδεῶκατε Σύλλαν, μέμνηθε φράζειν ὅτι ἐν Ὀρχομενῷ. (Plu. Sull. 21.2.1)
263. Ὅστις τοῦς ἑαυτοῦ παῖδας οὕτω πεπαιδεύκεν, ὥστε ἐναντίον ἑαυτοῦ ἐξαμαρτάνοντας μὴ αἰσχύνεσθαι, οὔτος εἰκότως οὐδ' αὐτὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἠσχύνθην εἰ γὰρ ἔμαθεν ἐκείνον τιμᾶν, καὶ ἂν ἠξίου τούτους αὐτὸν τιμᾶν τε καὶ φοβεῖσθαι. (Menge 1999 : § 182.16)
264. Οἱ Λακεδαιμόνιοι λαβόντες Πausανίαν τὸν βασιλέα προδιδόντα τὴν Ἑλλάδα τοῖς Πέρσαις, ἐπειδὴ ἔφθη αὐτοὺς φυγῶν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοῖκου ἱερόν, ἀποικοδομήσαντες τὴν θύραν καὶ ἀποσκευάσαντες τὸν ὄροφον καὶ κύκλῳ περιστρατοπεδεύσαντες οὐ πρότερον ἀπεχώρησαν, πρὶν λιμῶ αὐτὸν ἀπέκτειναν. (Menge 1999 : § 182.18)
265. Σιμωνίδης ἔλεγεν οὐδέποτε μὲν ἑαυτῷ μεταμελῆσαι σιγήσαντι, πολλάκις δὲ φθεγξαμένῳ. (Plu. De tuenda sanitate praecenpta 125 D 4)
266. Ἡρακλῆς οὐκ ἔφθη ἐνδὺς τὸν χιτῶνα, ὃν Ἰόλη ἔλαθε φαρμάκῳ χρίσασα, καὶ εἰς μεγίστην συμφορὰν ἐνέπεσεν αἰσθόμενος τοῦ φαρμάκου εὐθύς εἰσδυομένου εἰς τὰς σάρκας. (Eus. PE 2.2.32 adapt.)
267. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων τοὺς πλείστους εὐρήσομεν ὥσπερ τῶν σιτίων τοῖς ἡδίστοις μᾶλλον ἢ τοῖς ὑγιεινοτάτοις χαίροντας, οὔτω καὶ τῶν φίλων συνεξαμαρτάνουσι πλησιάζοντας, ἀλλ' οὐ τοῖς νοθετοῦσιν. (Isoc. Ad Demonicum (orat. 1) 45.2)
268. Ἀννίβας καίπερ νικηθεὶς καὶ φυγῶν οὐκ ἐπελάθετο τοῦ ὄρκου, οὗ παῖς ὢν ὤμοσε, διὰ παντὸς τοῦ βίος μὴ παύσεσθαι πολεμικῶς ἔχων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. (Menge 1999 : § 182.24)
269. Εἴθε πρὸς τέλος τοῦ βίου ἀφικόμενοι μὴ συνειδείημεν ἡμῖν αὐτοῖς μάτην βεβιωκότες (nebo βεβιωκόσιν). (Menge 1999 : § 182.25)

270. Διογένης ἰδὼν εὐπρεπῆ νεανίσκον ἀπρεπῶς λαλοῦντα οὐκ αἰσχύνῃ ὄφῃ ἐξ ἔλεφαντίου κολοῦ ἔλκω μολυβδίνην μάχαιραν.
271. Πυθαγόρας ὁ Σάμιος πρῶτος ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἐτόλμησε λέγειν, ὅτι τὸ μὲν σῶμα ἀποθανεῖται, ἡ δὲ ψυχὴ ἀναπετομένη οἰχίσεται, ἅτε ἀθάνατος οὔσα καὶ ἀγήρωσ. (Menge 1999 : § 182.28)
272. Τίθεται ὁμολογῶν, ὅστις οὐκ ἀποκρίνεται. (Menge 1999 : § 182.29)
273. Ἡ θάλασσα ἐπῆλθε καὶ τοὺς ἀνθρώπους διέφθειρεν, ὅσοι μὴ ἐδύναντο φθῆναι πρὸς τὰ μετέωρα ἀποδραμόντες. (Menge 1999 : § 182.31)
274. Αἱ ἐπιθυμίαι οὐ λήγουσιν αἰκιζόμεναι τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα καὶ τὰς ψυχάς, ἔστ' ἂν ἄρχωσιν αὐτῶν. (X. Oec. 1.23)
275. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὡς ἤσθοντο τειχιζόντων τῶν Ἀργείων, ἐστράτευσαν ἐς τὸ Ἄργος. (Th. 5.83.1)
276. Προσῆκει τοῖς ἄρχουσι πόλιν δυστυχοῦσαν παύειν. (Isoc. Orat. 2.9.5)
277. Οἱ Ἑλληνες ἑπτα ἡμέρας, ὅσασπερ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν. (X. An. 4.3.2)
278. Οἱ Πέρσαι ἠττηθέντες ἐν Μαραθῶνι περιέπλευσαν Σούνιον τὴν ἄκραν βουλόμενοι φθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ἀφικόμενοι ἐς τὸ ἄστυ. (Plu. Biograph. 862a)
279. Τοῖς ἀνθρώποις πάντα μὲν ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀσκητέα εἶναι, μάλιστα δὲ σωφροσύνη. (Menge 1999 : § 184. 2)
280. Ἡ ἀρετὴ αὐτῷ σοι πρῶτον ἐργαστέα ἐστίν (nebo τὴν ἀρετὴν ... ἐργαστέον ἐστίν), εἰ ἄλλω τινὶ μεταδώσειν αὐτῆς μέλλεις. (Menge 1999 : § 184. 4)
281. Μᾶλλον ἐπαινετέος καὶ θαυμαστέος ἐστὶν ὁ μετὰ πενίας ἢ ὁ μετὰ πλούτου τὸ γῆρας εὐκόλως φέρων. (Menge 1999 : § 184. 6)
282. Σωκράτης δι' ὅλου τοῦ βίου τὰ μὲν μαθητὰ ἐμάνθανε, τὰ δ' εὐρετὰ ἐζήτει, τὰ δ' εὐκτὰ παρὰ θεῶν ἠτεῖτο. (Menge 1999 : § 184.10)

9.3. Appendix: Řecké slovesné vazby s participiem nebo s infinitivem

Řecké slovesné vazby, odchylné při spojení s participiem subjektivním nebo objektovým anebo naopak s infinitivem (viz Menge-Thierfelder-Wiesner 1999: 227–229). Zkratky *obj.* a *subj.*: s *objektovou*, resp. *subjektivou* slovesnou vazbou, zejména u participiální vazby.

ἀγγέλλω

PART: oznamuji (jako bezpečnou skutečnost), že se něco děje

INF: sděluji (jako zprávu z doslechu), že prý se něco děje

αἰδοῦμαι, αἰσχύνομαι

PART: se studem něco dělám: αἰδοῦμαι καταγελῶν (se studem se vysmívám)

INF: stydím se něco dělat (a tedy to nedělám)

αἰσθάνομαι

PART (gen.): smysly vnímám, přímo pozoruji něco:

αἰσχύομενος τοῦ φαρμάκου ἐνδουομένου „spatřiv, jak jed pro-
niká“

PART (ak.): jako skutečnost přijímám, dovídám se něco

PART (nom.): pozoruji, že já...: οὐκ αἰσθάνεσθε ἐξαπατώμενοι „nepo-
zorujete, že jste klamáni“

INF: domnívám se, že

ἀκούω

PART (gen.): bezprostředně slyším něco

PART (ak.): jako skutečnost slyšet, že:

ἀκούσαντες τὸν Ἄθω διορυσσόμενον
„uslyševše, že se Athos prokopává“

INF: z doslechu se dovídám, doslýchám se, že prý

ἀπαγορεύω

PART: z únavy přestávám něco dělat (subj.)

INF (+ μή): zakazuji něco dělat

ἀποφαίνω, ἀποδείκνυμαι, δηλῶ

PART: ukazuji, dokazuji, že se něco děje (obj.)

INF: projevují mínění

INF: vybízím, aby někdo něco učinil

ἄρχομαι

PART: stojím na začátku nějakého konání (subj.)

PART: na začátku dělám jednu věc, např. pláču (opak: poté se budu např.
smát)

INF: začínám něco dělat, např. plakat (opak: přestanu to dělat, tj. plakat)

γινώσκω

PART: chápu, poznávám, že se něco děje (obj.)

INF: usnám se, jsem rozhodnut, že něco udělám

δοκιμάζω

PART: někoho jako osvědčivšího se, něco jako vyzkoušené doporučuji (obj.)

INF: uznávám jako oprávněné (určité jednání, určité mínění)

ἐπίσταμαι, οἶδα

PART: vím, chápu, že se něco děje (subj., obj.)

INF: rozumím, dovedu něco udělat

ἐπείγομαι, σπουδάζω

PART: pospíšit si při vykonávání nějaké činnosti (subj.)

INF: pospíšit si něco udělat

ἐπιλανθάνομαι

PART: zapomínám, že se něco děje (subj.)

INF: zapomínám něco udělat

ίκανός εἰμι

PART: stačím něco dělat (= ἄρκεῖν + PART) (subj.)

INF: jsem s to něco udělat

καθίστημι

PART: uvádím někoho (něco) do změněného stavu (obj.)

INF: způsobuji, aby se něco dalo (podobně je tomu u slovesa ποιεῖν)

μανθάνω

PART: pozoruji, zjišťuji, že se něco děje:

οἱ πολῖται ἔμαθον προοδεδόμενοι „že byli zrazení“

INF: učím se něco dělat

μεθίημι (propouštím, opouštím, upouštím, zanedbávám, dovoluji)

PART: přestávám něco dělat (subj.)

INF: opomím něco udělat, zanedbávám něco uskutečnit

INF ale i: dovoluji něco udělat!

μέμνημαι

PART: mám v paměti, na paměti, že se něco děje:

μεμνημένοι τῶν πολιτῶν φονευθεντῶν
„pamětliví zabití občanů“

INF: myslím na to, aby se něco dělo

ὁμολογῶ

PART: uznávám někoho (něco) někým (něčím) (obj.)

INF: souhlasím, připouštím, že se něco děje, aby se něco dalo

παύω

PART: působím, aby někdo ustal v určité činnosti (obj.)

INF: bráním, aby se něco dalo

+ παύομαι

PART: přestávám něco dělat (subj.):

οὐ παύσομαι πολεμικὸς ἔχων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους
„nepřestanu se nepřátelsky chovat k Římanům“

περιορῶ

PART: přehlížím, nehledím na to, aby se něco dalo

INF: nechávám něco proběhnout, připouštím, aby se něco dalo

ποιῶ

PART: líčím, popisuji někoho v jeho činnosti (obj.)

INF: působím, aby se něco dalo, ponoukám někoho k určité činnosti

πυνθάνομαι

PART: dovidám se (jako bezpečnou skutečnost), že (obj.)

INF: z doslechu se dovidám, že prý

ὑπομέμνω

PART: setrvávám při nějaké činnosti, snáším její uskutečňování, nechávám ji uskutečnit (obj.)

INF: odhodlávám se něco udělat

φαίνομαι + ἔοικα

PART: ukazuje se (ukazuje se, je jasné):

φαίνομαι γεγρονώς „je jasné, že jsem se zrodil“
φαίνου προτιμῶν „zřetelně dáváš přednost“

INF: jevit se (jeví se, zdá se, že)

Další případy participiálních vazeb:

φθάνω

PART: dříve něco dělám:

ἔφθασαν ἀφικόμενοι „dříve přišli“,
οὐ ἐδύναντο φθῆναι πρὸς τὰ μετέωρα ἀποδραμόντες
„nemohli dříve vyběhnout na výše položená místa“
„sotva (něco udělal), už...“

οὐκ ἔφθη ἐνδὺς τὸν χιτῶνα, καὶ εἰς μεγίστην συμφορὰν
ἐνέπεσε „ještě se neoblékl do pláště (= sotva se oblékl do pláště)
a už upadl do největší katastrofy“

διατελῶ

PART: stále něco dělám:

διετέλει θεραπεύων „stále sloužil“

ἤδομαι

PART: rád něco dělám:

ἠδόμεθα μεταδιδόντες „rádi předáváme“

ὁρῶ

PART: vidím, že (jak):

ὁρῶ οικοδομοῦντας „jak stavějí“,

Φωκίων οὐ γελῶν ἔώρατο „Fókióna nebylo vidět se smát“

ἀποδείκνυμι

PART: ukazuji, dokazuji:

ἀποδεικνύντες ἐκ Κορίνθου ὄντα „že (on) je z Korintu“

ἄγνοῶ

PART: nevím, že:

ἄγνοεῖ τὴν τῶν Περσῶν δύναμιν τηλικαύτην τὸ μέγεθος γε-
γεννημένην „že moc Peršanů se stala natolik velkou“

λανθάνω

PART: jsem skryt, skrytě:

κἄν ἄνθρώπους λάθωμεν ἁμαρτάνοντες, τὸν θεὸν οὐ λήσο-
μεν „i když zůstaneme v chybování skryti před lidmi, nezůstaneme
v něm skryti před bohem“

εὖ ποιῶ

PART: dobře činím, když:

εὖ ποιεῖς θεραπεύων „dobře činiš, když sloužíš“

λαμβάνω

PART: chytám, přistihuji:

λαβόντες αὐτὸν προδιδόντα „přistihnulše ho jako zrádce“

εὐρίσκω

PART: nalézám někoho, jak:

εὐρήσομεν τοὺς πλείστους χαίροντας
„nalezneme většinu z nich, jak se radují“

τυγχάνω

PART: jsem náhodou:

εἰ τινὸς τυγχάνοι δεόμενος „kdyby náhodou něco potřeboval“

ἄχθομαι

PART: horším se, rozhořčuji se, že:

ἠχθέσθησαν ὁρῶντες „rozhořčili se při pohledu, že“

οἶχομαι

PART: jsem pryč:

ἡ ψυχὴ ἀναπετομένη οἰχήσεται „duše odletí pryč“

τίθεμαι

PART: jsem kladen, pokládán:

τίθεται ὁμολογῶν, ὅστις οὐκ ἀποκρίνεται
„je pokládán za souhlasícího, kdo neodpovídá“

Literatura

Gramatiky a kompendia

- L: Novotný 1957:202–208, 1955:150–153, Hofmann-Szantyr 1965:383–395,
Scherer 1975:93–96, 191–195, Pinkster 1988:196–201,
Menge-Burkard-Schauer 2000:708–726;
Ř: Niederle-Groh-Varcl 1974:262–270, Bornemann-Risch 1978:244–257,
Schwyzer-Debrunner 1950:385–409, Menge-Thierfelder-Wiesner
1999:218–232, Rijkbaron 96–103, Renna 2000:137–140, 208–226,
Basile 2001:475–548, Crespo 2003:306–317, Muchnová 2004:70–86.

Další stati

- L: Bolkestein 1980a, Peňáz 1983, Pinkster 1972, Sluiter 2000;
Ř: Basset 1999, Crespo 1989, Fox 1983, Graz 1991, Jones 1966, Kurzová 1997,
Tofilski 1998.

